

ZAVOD
REPUBLIKE SLOVENIJE
ZA ŠOLSTVO

Ljubljana, Poljanska c. 28
1000 Ljubljana

RAZŠIRJENA PROGRAMSKA SKUPINA
ZA SVETOVALNO DELO V VRTCIH, ŠOLAH IN DOMOVIH

**OPERACIONALIZACIJA KONCEPTA:
ODKRIVANJE IN DELO Z NADARJENIMI UČENCI
V DEVETLETNI OSNOVNI ŠOLI**

LJUBLJANA, MAJ 2000
(dopolnjeno, 30. junij 2008 in december 2009)

Operacionalizacija Koncepta odkrivanja in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli

Razširjena programska skupina za svetovalno delo v vrtcih, šolah in domovih

Projektna skupina:

*Tanja Bezić, prof. pedagogike in psihologije, Zavod RS za šolstvo, koordinatorica,
prof. dr. Drago Žagar, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta,
Jana Artač, univ. dipl. psihologinja, OŠ Šenčur,
Mirt Nagy, univ. dipl. psiholog, Zavod RS za zaposlovanje.*

Operacionalizacija Koncepta odkrivanja in dela z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli je nastala na **osnovi Koncepta odkrivanja in dela z nadarjenimi učenci v devetletni OŠ** (v nadaljevanju Koncept ..., ki je bil sprejet na seji Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje, februarja 1999.) Gradivo je potrdila Razširjena programska skupina za svetovalno delo v vrtcih, šolah in domovih na 10. seji, dne 25. 5. 2000.

Na osnovi sklepa Ekspertne komisije za vzgojno-izobraževalno delo z nadarjenimi učenci v osnovni in srednji šoli z dne 9.6.2008, da se od 1.9.2008 dalje za identifikacijo uporablja izpopolnjena oblika ocenjevalnih lestvic »OLNAD07« (Zavod RS za šolstvo, 2008), je predsednica ekspertne komisije mag. Tanja Bezić 30. junija 2008 dokument redakcijsko dopolnila in vnesla nujne dopolnitve in spremembe.

Ocenjevalne lestvice niso več priloga tega dokumenta, ampak so poseben dokument.

Na osnovi 12. seje ekspertne skupine, 12. decembra 2012, pa se v tem dokumentu upoštevajo tudi naslednja dopolnila in popravki:

Str. 6., 2. STOPNJA, tabela:

- Testiranje ustvarjalnosti, v stolpcu oblike in metode izvajanja nalog, mora pisati:

Besedna in/ali slikovna oblika Torranceovih testov ustvarjalnega mišljenja.

- Opomba 9 se briše.

- Testiranje intelektualnih sposobnosti, v stolpcu oblike in metode izvajanja nalog, mora pisati WISC-III ali Ravnove progresivne matrice¹⁰

- Opomba 10:

Mora pisati :

WISC-III; Dodan je nov tekst:

»Med Ravnovimi progresivnimi matricami izberite tisto obliko, ki je primerna učenčevi starosti, držite se standardnega postopka izvedbe in uporabljajte ustrezne in veljavne norme.«

Jezikovni pregled: Ivan Potrata

Uvod

Koncept odkrivanja in dela z nadarjenimi učenci v devetletni OŠ (Koncept ...) temelji na eni najpogosteje uporabljenih definicij v svetu, ki je zapisana tudi v ameriškem Zakonu o izobraževanju nadarjenih iz leta 1978 in iz leta 1988. Po tej definiciji so nadarjeni ali talentirani tisti otroci in mladostniki, ki so bodisi na predšolski stopnji, v osnovni ali srednji šoli pokazali visoke dosežke ali potencialne na intelektualnem, ustvarjalnem, specifično akademskem, vodstvenem ali umetniškem področju in ki poleg rednega šolskega programa potrebujejo posebej prilagojene programe in aktivnosti (v: Travers, Elliot in Kratochwill: Educational Psychology, 1993, str. 447 in v G. A. Davis in S. B Rimm, Education of the Gifted and Talented, 1998, str. 25).

V tem gradivu so operacionalizirana v Konceptu ... zapisana izhodišča za odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni OŠ (III. poglavje), model odkrivanja nadarjenih (IV. poglavje) in delo z nadarjenimi učenci (V. poglavje).

Navedene so najpomembnejše naloge, nosilci, izvajalci, sodelavci, oblike in metode dela ter okvirni čas za optimalno izvedbo naloge.

Uvajanje in izvajanje Koncepta ... naj poteka po naslednjih korakih.

A. INFORMIRANJE IN IZOBRAŽEVANJE VODSTVENIH IN SVETOVALNIH DELAVCEV OSNOVNIH ŠOL

S Konceptom ... in njegovo operacionalizacijo ter uradno sprejetimi spremembami in dopolnili morajo biti temeljito seznanjeni vodstveni in svetovalni delavci OŠ. Za to nalogo je zadolžen Zavod RS za šolstvo.

B. PRIPRAVA NA UVAJANJE KONCEPTA ... NA POSAMEZNI ŠOLI

Pomembna naloga vodstva ustanove je, da pred začetkom uvajanja Koncepta ... **poskrbi** za kakovostno pripravo vseh strokovnih delavcev šole ter tudi za informiranje staršev in širšega okolja, ki bi lahko prispevalo h kakovostnemu uresničevanju Koncepta ...

naloge	nosilec	izvajalci	oblike in metode izvajanja nalog	predlagan čas izvedbe
Informiranje strokovnih delavcev, sveta šole, sveta staršev in širšega okolja o Konceptu ...	ravnatelj	koordinator svetovalna služba	študijske konference, sestanki, delavnice	pomlad pred uvajanjem
Analiza obstoječega stanja o delu z nadarjenimi učenci na šoli	svetovalna služba		ankete, intervjuji strokovnih delavcev, mentorjev	pomlad pred uvajanjem
Imenovanje koordinatorja za delo z nadarjenimi ¹	ravnatelj			pomlad pred uvajanjem
Oblikovanje vizije in ciljev dela šole za delo z nadarjenimi učenci in njena umestitev v Razvojni načrt dela šole in v LDN ²	ravnatelj	strokovni delavci	delovna srečanja učiteljskega zbora	pomlad pred uvajanjem
Izdelava načrta strokovnega spopolnjevanja in nakupa strokovne literature ³	ravnatelj	koordinator, strokovni delavci		pomlad pred uvajanjem
Strokovno spopolnjevanje izvajalcev programov	koordinator	svetovalna služba, notranji in zunanji strokovnjaki	seminarji, samoizobraževanje, študijska srečanja	pomlad pred uvajanjem, kasneje stalna naloga
Načrt sprotnega spremljanja uresničevanja ciljev in upoštevanja didaktičnih načel dela z nadarjenimi	ravnatelj	koordinator, strokovni delavci in zunanji mentorji	hospitacije, sestanki strokovnih aktivov, tematska študijska srečanja, intervjuji	do začetka vsakega šolskega leta
Informiranje staršev ⁴	razrednik	koordinator, svetovalna služba	roditeljski sestanek	september
Priprava in ponudba programov za spodbujanje razvoja nadarjenosti v prvi triadi	koordinator	strokovni delavci, mentorji	notranja diferenciacija, dnevi dejavnosti, interesne dejavnosti dodatni pouk itd.	prva triada

¹ V skladu s Konceptom ... naj bi bil koordinator, ki skrbi za koordinacijo celotnega programa, praviloma svetovalni delavec, lahko pa je to tudi drugi strokovno usposobljen in ustrezno motiviran strokovni delavec šole.

² Cilji in naloge za njihovo doseganje naj bodo del **razvojnega načrta šole** in ustrezno umeščeni v vsakoletni **letni delovni načrt**. V slednjem naj bo razvidna predvsem ponudba programov, ki jih šola razvija za delo z nadarjenimi učenci (gl. Koncept ... , poglavje Delo z nadarjenimi učenci).

³ Priporočamo, da se ustreznih seminarjev udeležita koordinator in vsaj en učitelj vsake triade. Zelo pomembno je tudi, da šola skrbi za nakup sodobne strokovne literature za to posebno področje dela ter po potrebi organizira svetovalne storitve in tematske konference za učiteljski zbor.

⁴ Še posebej je potrebno poskrbeti, da bodo s Konceptom seznanjeni starši v letu prvega evidentiranja in prve identifikacije.

C. ODKRIVANJE NADARJENIH UČENCEV

1. STOPNJA: EVIDENTIRANJE UČENCEV, KI BI LAHKO BILI NADARJENI

Nosilec koordinacije procesa evidentiranja je koordinator za delo z nadarjenimi.
Naloga poteka v prvi triadi OŠ ter tudi kasneje, če so bili učenci prej morda spregledani.

Naloge	nosilec	izvajalci	oblike in metode izvajanja nalog	predlagan čas
Opazovanje učencev med rednim vzgojno-izobraževalnim delom	koordinator	razrednik učitelji mentorji zunanji sodelavci, mentorji	sprotno opazovanje znakov nadarjenosti in dosežkov učencev ⁵	stalna naloga
Oblikovanje učiteljevega mnenja	koordinator	učitelj	pisno mnenje ⁶	do sestanka OUZ
Oblikovanje mnenja svetovalne službe	koordinator	svetovalna služba	pisno mnenje ⁷	do sestanka OUZ
Oblikovanje evidence učencev, ki bi lahko bili nadarjeni	koordinator	svetovalna služba	razredniki skličejo sestanke OUZ, svetovalne službe in vseh strokovnih delavcev	ob koncu pouka v 3. razredu ali ob koncu katerega koli naslednjega razreda

3. STOPNJA: SEZNANITEV IN PRIDOBITEV MNENJA TER SOGLASJA STARŠEV

Nalogo opravi **svetovalna služba**, ki organizira in izvede individualni pogovor s starši. V tem pogovoru jih svetovalna služba seznani z ugotovijo OUZ, pridobi njihovo mnenje o otroku ter podpis soglasja staršev za izvedbo postopka identifikacije in za vključitev v dejavnosti zunaj pouka. S pridobitvijo soglasja staršev za identifikacijo nadarjenosti svetovalna služba prične **voditi osebno mapo učenca** (95. čl. Zakona o OŠ). Nalogo izvede svetovalna služba ob koncu 3. razreda OŠ ali ob koncu katerega koli naslednjega šolskega leta.

⁵Vsi sodelujoči naj bodo pozorni na znake nadarjenosti, ki se kažejo v značilnostih nadarjenih učencev (gl. Koncept ..., II. poglavje) in na dosežke (gl. Koncept ... -IV.1.a., b., d., e.,)

⁶Učitelj oblikuje svoje mnenje na osnovi opazovanja znakov nadarjenosti, ki jih učenci pokažejo med rednim vzgojno-izobraževalnim procesom. Posebno pozornost mora posvetiti tistim učencem, ki kažejo znake nadarjenosti in nimajo odličnega uspeha, ki prihajajo iz socialno depriviranega okolja, drugačnega kulturnega okolja ali imajo specifične učne ali vedenjske težave. Pisno mnenje je lahko priloga zapisnika ali pa ga učitelj poda ustno na seji OUZ in se ga zapiše v zapisnik.

⁷Svetovalna služba oblikuje svoje mnenje na osnovi obstoječe evidence o učencu ter razgovorov z vzgojiteljicami, razrednimi in drugimi učitelji, knjižničarjem in mentorji interesnih in drugih dejavnosti.

2. STOPNJA: IDENTIFIKACIJA NADARJENIH UČENCEV

Nosilec naloge je svetovalna služba šole. Naloge se praviloma izvedejo od septembra do decembra v vsakem šolskem letu.

naloge	nosilec	izvajalci	oblike in metode izvajanja nalog	predlagan čas
Izpolnjevanje ocenjevalnih lestvic nadarjenosti ⁸	svetovalna služba	strokovni delavci šole ter drugi strokovno kompetentni mentorji	Individualno izpolnjevanje ocenjevalnih lestvic	Učitelji predhodnih razredov septembra, drugi do konca decembra oz. ko učenca že učijo vsaj tri mesece
Analiza rezultatov ocenjevalne lestvice za učitelje	svetovalna služba	svetovalna služba v sodelovanju z učitelji	analiza podatkov, zbranih iz ocenjevalnih lestvic učiteljev	september do december
Testiranje ustvarjalnosti	psiholog	psiholog	<i>Besedna in/ali slikovna oblika Torranceovih testov ustvarjalnega mišljenja</i>	oktober-november
Testiranje intelektualnih sposobnosti	psiholog	psiholog	WISC-III ali Ravnove progresivne matrice ⁹	oktober- november
Ugotovitev o tem, da je učenec prepoznan za nadarjenega	svetovalna služba		sestaneq OUZ ¹⁰	december

3. STOPNJA : SEZNANITEV IN PRIDOBITEV MNENJA STARŠEV

Nalogo opravi svetovalna služba, ki organizira in izvede individualni pogovor s starši. Rezultate psiholoških preizkusov staršem predstavi psiholog.

Nalog naj se izvede najkasneje en mesec po sestanku OUZ. V tem pogovoru jih svetovalni delavec seznanj z ugotovitvijo oddelčnega učiteljskega zbora in pridobi njihovo mnenja o videnju otrokove nadarjenosti. Pridobi tudi njihovo pisno soglasje za nadaljevanje spremljanja otrokovega razvoja ter za pripravo individualiziranega programa dela zanj. Svetovalna služba ustrezno vodi mapo osebnih podatkov (95. čl. Zakona o OŠ).

⁸Od 1. 9.2008 se v procesu identifikacije nadarjenosti uporabljajo OCENJEVALNE LESTVICE NADARJENOSTI – izpopolnjena oblika – OLNAD07 (Zavod RS za šolstvo, 2008).

⁹Čprav je WISC-III časovno izjemno zahteven test, ga zelo priporočamo. Rezultati MFBT testa se lahko uporabijo le za evidentiranje. Med Ravnovimi progresivnimi matricami izberite tisto obliko, ki je primerna učenčevi starosti, držite se standardnega postopka izvedbe in uporabljajte ustrezne in veljavne norme.

¹⁰Na sestanku OUZ naj sodelujejo vsi sodelujoči v procesu identifikacije. Obvezno pa psiholog.

D. DELO Z NADARJENIMI UČENCI

Naloga	nosilec	Izvajalci	oblike in metode izvajanja programov	predlagan čas
Priprava in ponudba programov šole in drugih programov v okolju – za vse triade OŠ	ravnatelj/ koordinator	strokovni delavci, zunanji sodelavci	notranja, fleksibilna diferenciacija, dejavnosti, tabori, itd. (gl. Koncept ... pogl. V)	stalna naloga šole
Priprava individualiziranega programa dela (INDEP)¹¹	razrednik	ustrezni strokovni delavci, zunanji strokovnjaki, svetovalna služba	timsko delo OUZ, pogovori z učenci in starši	januar
Pridobitev mnenja učenca in staršev k INDEP ter pridobitev soglasja staršev	razrednik	svetovalna služba	individualni pogovor z učencem in starši, pridobitev soglasja	januar ali februar
Potrditev INDEP	razrednik		sestaneq OUZ ¹²	februar
Izvajanje in sprotno spremljanje izvajanja INDEP	razrednik	učitelji, zunanji sodelavci, svetovalna služba	vzgojno-izobraževalno delo (pouk, ID, svetovanje, itd.gl. Koncept ..., pogl. V); pogovori s starši, z učenci, z izvajalci programa	feb. 4. razred – in dalje do konca šolskega leta
Analiza uresničevanja ciljev INDEP	razrednik	svetovalna služba	sestaneq izvajalcev programa, razrednika in svetovalne službe; pogovor z učencem, pogovor s starši; pridobitev soglasja staršev in učenca za nadaljevanje programa ali spremembe	

¹¹ Načrtovanje individualiziranega programa dela – INDEP (načrtovanje ciljev, oblik, metod dela) vodi razrednik (glej ZOŠ), sodelujejo pa vsi strokovni delavci šole. Še posebej pomemben je individualni pogovor z učencem, ki ga izvede svetovalna služba. Pri načrtovanju programa naj aktivno sodeluje tudi učenec in starši ter zunanji sodelavci.

¹² Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja, 62. in 63. člen.

E. ANALIZA IZVAJANJA PROGRAMOV, EVALVACIJA URESNIČEVANJA KONCEPTA ... TER DOPOLNJEVANJE IN NAČRTOVANJE NOVIH PROGRAMOV

Naloga	nosilec	izvajalci	oblike in metode izvajanja programov	čas
Analiza izvajanja programov	koordinator	svetovalna služba, razrednik	ankete, vprašalniki, intervjuji strokovnih delavcev, učencev, staršev; sestanki OUZ	maj
Evalvacija izvajanja Koncepta ...	ravnatelj	koordinator, svetovalna služba	sestaneke CUZ, anketa za učence in starše itd.	junij
Načrtovanje novih ter dopolnitev starih programov dela z nadarjenimi učenci	ravnatelj	razrednik, koordinator strokovni delavci	sestanki OUZ, sestanki mentorjev itd.	do začetka novega šolskega leta

V skladu z zakoni in podzakonskimi akti ter drugimi strokovno zavezujočimi dokumenti osnovna šola izdaja in potrjuje tudi potrebna dokazila in poročila o odkriti nadarjenosti in dejavnostih ter dosežkih učenca.

Priporočljiva literatura v slovenskem jeziku:

- Bezić, T., Strmčnik, F., Ferbežer, I., Jaušovec, N., Dobnik, B., Artač, J., Bragato, S., Nanut Brovč, N., Pahor, N., Skrt Leban, N. (1998): Nadarjeni, šola, šolsko svetovalno delo, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana.
- **Bezić, T., Blažič, A., Brinar Huš, M., Boben, D., Marovt, M., Nagy, M., Žagar, D., (2006). Odkrivanje nadarjenih učencev in vzgojno-izobraževalno delo z njimi. Ljubljana: Zavod RS šolstvo.**
- Gailbraith, J. (1992): Vodič za nadarjene, Državna založba Slovenije, Ljubljana.
- Gardner, H. (1995): Razsežnosti uma, Tangram, Ljubljana.
- George, D. (1997): Nadarjeni otrok kot izziv, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana.
- Glogovec, Z., Žagar, D. (1992): Ustvarjalnost. Projektno vzgojno delo. Zavod RS za šolstvo in šport, Ljubljana.
- Jaušovec, N. (1987): Spodbujanje otrokove ustvarjalnosti, Državna založba Slovenije, Ljubljana.
- Model odkrivanja nadarjenih otrok v osnovni šoli in dela z njimi. Iz prakse za prakso. (1991), Zavod RS za šolstvo, Ljubljana.
- Nagel, V. (1987): Spodbujanje in odkrivanje nadarjenih otrok, Državna založba Slovenije, Ljubljana.
- Zakon o OŠ . Ur. l. RS 81/2006 (UPB3) in 102/2007.
- Zakon o organizaciji in financiranju VIZ – ZOFVI. Ur. l. RS, 16/2007 (UPB5) in 36/2008